

CUVÂNT-ÎNAINTE

Lucrarea de față, prezentată ca teză de doctorat (*Practici discursive utilizate în textele media scrise*)¹ la Universitatea București, își propune să urmărească (pornind de la investigarea unui bogat *material lingvistic autentic*, înregistrat de presa scrisă română și germană pre- și post revoluționară din România) *dinamica unor procedee discursive* de presă, la nivelul *peritextului verbal*.

Studiul are, în primul rând, un *caracter descriptiv*, fiind, *în întregime, original*, încercând, pe coordonata investigată, suplinirea și completarea domeniului de cercetare abordat, cu noi aspecte, inexistente în cercetările efectuate până în prezent. După știința noastră, nu a mai fost efectuată o lucrare de germanistică pe tema în discuție, cu atât mai puțin o abordare contrastivă, germano-română, pe subiectul dat. Bibliografia românească de specialitate înregistrează, în acest sens, un excelent studiu al Mariei Cvasnî Cătănescu, 2006, privind *Retorica publicistică. De la paratext la text*,² care ne-a servit ca element de referință, atât în ceea ce privește orientarea teoretică, cât și în ceea ce privește metodologia de abordare și analiză a materialului.

Lucrarea este structurată în *opt capitole*, cuprinzând o primă parte, introductivă, cu caracter teoretic, având ca obiectiv definirea și circumscrierea sferei de investigație a subiectului abordat și o a doua parte, cu caracter aplicativ, prezentând rezultatele concrete obținute în urma investigației efectuate pe material. Lucrarea se încheie cu un capitol de concluzii, prezentând rezultatele studiului și sugerând eventualele direcții noi de cercetare deschise de acesta.

---

¹ Acestei lucrări i s-a adăugat un nou capitol, prezentat drept comunicare în cadrul workshop-ului IADA 2014, Brașov, România.

² Cf. Cvasnî-Cătănescu 2006: 5-15; lucrarea își propune „să identifice și să prezinte câteva aspecte referitoare la inventarul indicilor de identitate a limbajului publicistic, pe parametrul investigat, pe baza unui material extras din 16 cotidiane românești.”

Susținerea ideilor noastre se bazează pe consultarea unei bogate și recente bibliografii de specialitate (cf. *Bibliografia selectivă* de la sfârșitul lucrării).

În încheierea acestor considerații introductive, aș dori să mulțumesc tuturor celor care, prin competență și bunăvoință, ne-au facilitat realizarea lucrării.

Capitolul I. INTRODUCERE

1.1. PRELIMINARII

„Un domeniu de cercetare de mare actualitate în contextul social - politic contemporan este cel al *contactului dintre diferite limbi și dialecte*. Interesează în special procesul de *interferență* dintre acestea și trecerea lor spre *integrare lingvistică*. Cercetarea condițiilor și rezultatelor influenței dintre diferite limbi (respectiv vorbitori), datorată contactului lingvistic, a atras după sine apariția unui *număr mare de rezultate în cele mai variate sfere ale lingvisticii teoretice și aplicate*. În ultimele decenii a crescut simțitor numărul studiilor din acest domeniu de cercetare puternic individualizat în cadrul lingvisticii, desemnat prin termeni ca: *Interferenzlinguistik, Kontaktlinguistik, Interlinguistik.*” (Juhász 1970 apud Post 1982).

În acest sens, prezenta cercetare se încadrează în sfera demersurilor științifice, de actualitate, care au ca obiectiv studierea *problematicii legate de formarea competenței comunicative interculturale*.

Competența interculturală reglementează relațiile dintre indivizi nu numai la nivel interpersonal, ci și la nivel cultural, iar cunoașterea manierelor de semnalizare a intențiilor comunicative, condiționate cultural este esențială într-o lume aflată în curs de *globalizare*. Etapele formării acestei competențe ar fi următoarele: *modificarea atitudinii indivizilor confrunțați cu un mediu cultural nou prin receptivitatea și toleranța diferențelor culturale; cunoașterea și aprecierea corectă a altor stiluri de comunicare culturală, diferite de cele proprii, fără evaluări pozitive sau negative; stabilirea și înțelegerea normelor și valorilor propriei culturi în contextul interacțiunii ei cu alte tipare culturale (conștiința asupra propriei culturi); abilitatea de a extinde propriul comportament comunicativ prin colaborare comunicativă și preluarea cu discernământ a normelor care funcționează într-un anumit mediu cultural; depășirea „ciocnirilor interculturale”.*

1.2. OBIECTIVUL CERCETĂRII

1.2.1. SUBIECTUL LUCRĂRII

Lucrarea cu tema *Practici discursive utilizate în germana din România (Rumäniendeutsch) pe baza textelor media (scrise)*, are ca obiectiv urmărirea *dinamicii unor procedee discursive* utilizate în anumite genuri de presă aparținând *textelor media germane* redactate în România în perioada postbelică și postrevoluționară (având ca *element de referință texte media românești* din aceeași perioadă), la nivelul *peritextului verbal*.

Menționăm faptul că prin *peritext verbal* înțelegem „nivelul secvențelor verbale care însoțesc textul jurnalistic (auctorial) mediind relația «autor-text-cititor», asigurând „etapa de dirijare și de influențare a cititorului, fază premergătoare lecturii propriu-zise.”³

1.2.2. ACTUALITATEA TEMEI

Având ca obiect de studiu limba unui *grup etnic insular în disoluție*, lucrarea de față se înscrie în categoria cercetărilor actuale, încurajate de comunitatea europeană, care urmăresc, la nivel empiric, *raportul dintre identitate și alteritate în cadrul comunităților lingvistice europene*. Cercetarea înlesnește, pe baza unor studii contrastive (în cazul nostru, între variante ale germanei din România [GR] și românei), definirea *specificului comunicării interculturale în cadrul comunităților în discuție*, pe coordonata investigată (limbajul de presă).

Dat fiind faptul că reprezintă o investigație efectuată pe un *corpus specific (texte de presă)*, studiul își propune, de asemenea, să aducă o anumită contribuție la dezvoltarea *lingvisticii corpusului*:

- pentru a servi la compararea rezultatelor cercetării efectuate, cu rezultate obținute în studii similare, referitoare la alte zone (în primul rând sud-est europene), în vederea realizării unei *viziuni integratoare (de sinteză)* asupra problematicii abordate;

- pentru a constitui *un exercițiu util în vederea îmbunătățirii viziunii teoretice și metodologice asupra problemei contactului lingvistic în context actual*, în speță, pentru comunicarea de presă.

---

³ Cvasnii Cătănescu 2006: 7.

1.2.3. PREMISE TEORETICE

Abordarea temei enunțate presupune luarea în considerație a următoarelor *premise fundamentale*:

- a) trăsătura principală a lingvisticii contemporane este „concentrarea preocupărilor specialiștilor în direcția studierii *mecanismului și a formelor concrete de comunicare*” (Ionescu-Ruxăndoiu 1991: 7);
- b) *interacțiunea*, ca mecanism fundamental ce generează configurația comunicării lingvistice, operează cu structuri variabile ca extindere și organizare ce au un conținut informațional – *mesaje* - concretizate lingvistic în *enunțuri (texte, discursuri)*;
- c) semnificația reală a unei secvențe lingvistice este determinată de *funcția predominantă* în contextul situațional al comunicării;

Pornind de la aceste considerente, autoarea abordează corpusul lingvistic din perspectiva *pragmaticii interculturale (cross-cultural pragmatics)*.

În aceste condiții, o *trecere prealabilă în revistă a principalelor concepte și metode utilizate în domeniile științifice relevante* pentru cercetarea de față, ni se pare motivată. (vezi *infra*, **Capitolul I**)

1.3. „RUMĂNIENDEUTSCH” ȘI TRĂSĂTURILE ACESTEIA

Într-un studiu de specialitate publicat în 1934 (1934 /1990: 20)⁴, în care se ocupă de comunitatea lingvistică a spațiului *transilvănean*, Capesius sublinia că Transilvania reprezintă un exemplu excelent de întrepătrundere a trei limbi total diferite - *româna, maghiara și germana* – toate trei fiind utilizate în interacțiunea cotidiană, astfel încât de cele mai multe ori, era necesar ca membrii acestei arii lingvistice să aibă competența de a le întrebuița pe toate trei în dialog. În acest sens, putem vorbi de un anumit nivel de plurilingvism al indivizilor, evident restrâns la anumite regiuni geografice și sfere de activitate.

O altă observație referitoare la comunitatea de limbă germană din Transilvania o oferă Glynn (1989: 144), afirmând următoarele: “Observată din punctul de vedere al lingvisticii, situația populației germane din Transilvania este

---

⁴ Capesius, B. 1934 (1990).

deosebit de interesantă. În primul rând, sașii au conservat timp de opt sute de ani *limba germană* și, în al doilea rând, limba este utilizată pe acest mic teritoriu până astăzi în multe *variante*. În afară de aceasta, *sașii sunt bilingvi* sau multilingvi, fapt care creează în comunitate o situație lingvistică complexă. Menținerea limbii (*Spracherhaltung*) și diferențierea lingvistică (*Sprachdifferenzierung*) sunt, așadar, particularități ale comunității săsești și oferă un bogat câmp de cercetare pentru lingviștii din toate domeniile – de la germaniști, care sunt interesați de istoria și dialectologia germană, și până la sociolingviști, care se ocupă de uzul și contactul lingvistic.”

Limba germană întrebuințată de comunitatea lingvistică a minorității germane din România se prezintă sub forma unui sistem complex de *varietăți lingvistice* care se deosebesc între ele în funcție de rolul pe care acestea le îndeplinesc în procesul comunicării, literatura de specialitate făcând apel la diferite criterii pentru definirea lor cât mai exactă (*scris\oral, normat\nenormat, regional\societal\stilistic* și combinații dintre acestea). Pornind de la ideea că varietatea lingvistică comportă diferite grade (cf. Vulpe 1989), menționăm în continuare următoarele variante ale limbii germane din România, preluate din nota de subsol a lucrării *Elemente de pragmalingvistică a românei vorbite regional*, autor Margareta Magda Manu (Manu 2003: 42):

Siebenbürgisch - Sächsisch = totalitatea dialectelor (limba vorbită și, în mică măsură scrisă, marcată regional, având capacitate funcțională redusă), folosite de aproximativ 800 de ani în comunicarea dintre grupurile etnice germane din Transilvania;

Allgemeine Landssprache = interdialec, rezultat din nivelarea dialectelor săsești, structurat pe baza graiului din jurul Sibiului, centru politic și cultural al sașilor;

Siebenbürgisch - Deutsche Umgangssprach = limba germană transilvăneană nondialectală utilizată în limbajul conversației curente (limba vorbită, nemarcată regional, cu un anumit grad de lejeritate față de norma standard, supunându-se strategiilor conversaționale și având o capacitate funcțională medie);

Rumänien – Deutsch = limba germană literară, orientată către germana literară - matcă, cu o coloratură specifică pentru zona în care se vorbește și scrie (România);

Pressesprache = limba germană literară scrisă, utilizată în presa din România.

1.4. MATERIAL

Având în vedere faptul că obiectul de cercetare al lucrării îl constituie o *variantă lingvistică (limbajul jurnalistic) a limbii germane din România (Rumäniendeutsche Pressesprache)*, la nivelul *peritextului verbal*, materialul exemplificator îl constituie *textele media scrise*.

Date despre material:

- textele media cuprinse în ziarul *Neuer Weg*, [cotidian, București, anul I:1949-1992], precum și cele cuprinse în continuatorul postrevoluționar al acestuia, *ADZ* [cotidian, București, anul I: 1993] (având ca element de referință texte cuprinse în cotidianul de limbă română *Scânteia* [cotidian, București, anul I: 1931] și în continuatorul acestuia, *Adevărul* [cotidian, București, anul I: 1989]).

- pentru tipul de cod (*Rumäniendeutsche Standardschriftsprache* = definit prin trăsăturile: + *general, nondialectal, nonpopular*), selecționat pentru studiere în cadrul GR, textele de presă reprezintă *singurul corpus de mare amploare* care, pe baza excerptării materialului reprezentativ pentru tema abordată, permite *formularea unor concluzii relevante* (vezi, în acest sens, *inexistența unui material reprezentativ pentru nivelul colocvial*);

- pentru *tipul de stil funcțional (Pressesprache)* - corpusul este util în *prezentarea trăsăturilor limbajului de presă* (stil funcțional cu trăsături specifice) precum și, (în subsidiar) *a unor trăsături ale limbajului colocvial*, având în vedere faptul că, în ultimul deceniu, limbajul presei se caracterizează prin *pătrunderea masivă a oralității colocviale în varianta scrisă*. (vezi Zafiu 2001 și 2002)

CORPUSUL utilizat în lucrarea de față constă, în primul rând, din materialul lingvistic cules în astfel de comunități și materializat sub forma **TEXTELOR** de presă. Acestea reprezintă, până în prezent, cel mai complex corpus de material lingvistic scris, literar și publicat.

Capitolele care urmează reprezintă încercări de abordare, în perspectivă pragmatică, a acestui corpus lingvistic de tip special (cf. Bibliografia, Surse).

Menționăm, de asemenea, că avem în vedere în analiză, în primul rând, componenta pragmatică a variantelor lingvistice luate în discuție, fiind interesați numai în subsidiar de aspectele sociolingvistice și stilistice.